

N:o 74.

»Af herr **J. J. Byström**, om förklaring af 7 kap. 3 § strafflagen.

I 7 kap. 3 § strafflagen heter det:

»Idkar någon å sön- eller högtidsdag, mellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen, handtverk eller annat arbete, som uppskof tåla kan, straffes med böter, högst tjugo riksdaler, utan det sker till egen eller annans nödtorft. Lag samma vare, om kramlåda eller annan dylik bod å sådan sabbatstid till salu öppnas.»

Med ett sådant stadgande framför sig skulle man kunna tro, att det vore allt väl bestäldt i fråga om söndagshvilan i vårt land; men så är långt ifrån fallet, hvilket också framgår af de diskussioner, som gång efter annan förts om denna sak i Riksdagen. Inom t. ex. en del af handelslivets område liksom på flera andra områden är det i detta fall mycket öfrigt att önska. Än är det den varan och än en annan, som anses af beskaffenhet, att den bör få försäljas äfven på söndagen, och i bodar, der de tillhandahålla sådana varor, pläga de ock sälja åtskilliga andra saker.

Till en början må erinras derom, att man tillåtit dem, som hafva fruktbodar, att också på söndagen sälja konstgjorda blommor, korgar och krukor och dylikt, som dock borde kunna tåla uppskof. Här om heter det i följande lagtolkningsakt af år 1892:

»Stadsfiskalen P. E. Andersson påstod vid rådhusrätten i Örebro ansvar å handlanden C. Almgren, för det denne, som i nämnda stad idkade handel i bod med allehanda frösorier, trädgårdsfrukter och växter, sydfrukter, konstgjorda blommor, korgar och hvarjehanda småkram, hållit sin bod öppen för handel jemväl å sabbatstid.

Almgren medgaf, att han hållit sin bod öppen för handel under sabbatstid, dock ej under pågående gudstjenst, men förmenade sig hafva varit berättigad härtill. Han hade å dylik tid sålt allenast frukter,

växter och konstgjorda blommor äfvensom korgar, blomkrukor och bukethållare, dessa tre sistnämnda artiklar dock endast i sammanhang med blommor.

I konditorierna, hvilka i Örebro hållas öppna under söndagarna, plägade säljas samma slags korgar, som de Almgren hade till salu. I Stockholm och andra städer vore enahanda affärer som Almgrens öppna på söndagarna. På dessa skäl bestreds åtalet.

Rådhusrätten (rådmännen Richter och Rådberg) förklarade i utslag den 27 november 1891: att enär ifrågavarande, af Almgren idkade handel icke kunde hänföras till den i 7 kap. 3 § strafflagen förbjudna handeln från kramlåda eller annan dylik bod,

för ty ogillades Anderssons i målet förda talan.

Borgmästaren Wikander och rådmannen Norelius voro skiljaktiga och yttrade: att enär efter hvad medgifvet vore, ifrågavarande salubod af Almgren å sabbatstid hållits öppen till försäljning af ej allenast rå frukt och naturliga blommor, utan ock andra dit ej hänförliga varor,

samt vid sådant förhållande boden då varit med kramlåda jemförlig, dömdes Almgren att jemlikt 7 kap. 3 § strafflagen böta 5 kronor.

Åklagaren besvarade sig, uppgaf, att Almgren jemväl sålt frösorтер, och yrkade med åberopande af skiljaktigheten vid rådhusrätten, att Almgren måtte fällas att böta 5 kronor.

Almgren yrkade fastställelse af rådhusrättens utslag. Den af Almgren drifna rörelsen afsåge försäljning af produkter, hörande till en väl ordnad frukt- och blomsterhandel i förening med fröhandel. Uti fröhandel inbegripas allenast varor, som vore att anse såsom njutningsmedel, ungefär likställda med de varor, som försåldes i konditorier. Försäljning af lefvande blommor måste ega rum äfven på söndagarna, om man skulle kunna sälja blommorna, medan de ännu voro friska. Frösorтер hade vid tiden för åtalets anställande ej funnits i boden och skulle för framtiden ej tillhandahållas allmänheten om söndagarna. Svea hofrätt fann enligt utslag den 18 maj 1892 ej skäl att göra ändring i rådhusrättens utslag.

Åklagaren fullföljde sina besvär, som af Almgren bestredos.

Målet föredrogs den 2 december 1892 i högsta domstolen (justitieråden Åbergson, Skarin, Lilienberg, Huss, Afzelius, Isberg och Lindbäck), hvarvid högsta domstolen fann ej skäl att i hofrättens utslag göra ändring.»

Nu är det visserligen så, att lefvande blommor anses af mången vara en artikel, som bör få säljas äfven å sabbatstid. Men då, såsom nyss angifna prejudikat visar, detta ej synes kunna ske, utan att man

äfvén skall sälja sådana saker, som »uppskof tåla kan», torde det vara bättre förbjuda all handel med blommor å sabbatstid än att göra om intet en vacker och behöflig paragraf i vår lag angående sabbatshvila och söndagshelgd, om nemligen det icke kan ordnas på något annat sätt med blomsterhandeln, än som nu är fallet.

Men det är förnämligast inom den del af handelsrörelsen, som omfattar sådana varor, hvilka skola vara till förtäring, som de största oegentligheterna och undantagen förekomma.

För det första har man då kongl. förordningarna dels om vilkoren för försäljning af bränvin m. m. den 24 maj 1895 och

dels om försäljning af vin och maldrycker m. m. den 24 oktober 1885, hvilka i vissa fall tillåta söndagshandel.

Hvad särskildt angår bestämmelserna i maldrycksförordningen om söndagsförsäljningen, har den försakat olika tolkningar bland lagfarne män, men år 1895 erhöles ett prejudikat, som gaf söndagssäljaren rätt. Då detta prejudikat är i sitt slag belysande i fråga om, huru det är stäldt med den bedröfliga ölhandeln på söndagen, anföres det här:

»Stadsfiskalen A. E. Schyller yrkade vid rådhusrätten i Oskarshamn ansvar å E. Cedergren för det denne vid åtskilliga tillfällen å söndagar i en sin handelslägenhet idkat handel med maldrycker.

Cedergren medgaf, att han åtskilliga söndagar under år 1893, dock ej under gudstjensttid, sålt öl till afhemtning, men ansåg sig icke härigenom hafva förfarit brottsligt, då han anmält sig till idkande af dylik handel.

Schyller invände, att Cedergren icke kunde ega bättre rätt än andra handlande, och att den åtalade ölförsäljningen varit af beskaffenhet att kunna tåla uppskof.

Rådhusrätten yttrade i utslag den 4 december 1893, att emedan ifrågavarande af Cedergren idkade handel icke kunde hänföras till den i 7 kap. 3 § strafflagen förbjudna handel från kramlåda eller annan dylik bod, samt Cedergren icke heller i öfrigt vore förvunnen till något förfarande, som kunde föranleda till ansvar,

blefve Schyllers mot Cedergren förda talan ogillad.

Schyller fullföljde talan, förmenande, att, ehuru Cedergrens öltappningslokal icke vore att hänföra till kramlåda eller annan i 7 kap. 3 § strafflagen afsedd lokal, öltappning och försäljning af maldrycker sabbatstid dock vore ett helgdagsarbete af beskaffenhet att tåla uppskof.

Gotha hofrätt (herrar Fagerberg, Grefberg och friherre Wrede) fann skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i rådhusrättens utslag.

Assessoren Kjellén yttrade, att enär det icke blifvit ådagalagdt, att Cedergren haft sin handelslägenhet å sabbatstid till salu öppen, alltså och på de af rådhusrätten anförda skäl i öfrigt pröfvade denne ledamot rättvist fasthålla det slut, hvartill rådhusrätten i sitt utslag kommit.

Hofrättsrådet Bachman utlät sig: »Enär upplyst är, att Cedergren från sin handelslägenhet, hvilken, så vidt handlingarne föranleda, bestått af en källare, under sabbatstid försålt öl,

pröfvar jag, med upphäfvande af rådhusrättens utslag, rättvist döma Cedergren att jemlikt 7 kap. 3 § strafflagen böta 7 kronor 50 öre till kronan.

Schyller fullföljde sina besvär, hvilka af Cedergren bestredos.

Målet föredrogs den 23 januari 1895 i högsta domstolen (justitieråden Skarin, Lilienberg, Hammarskjöld, Afzelius, Isberg och Lindbäck) hvarvid högsta domstolen fann ej skäl att i hofrätten göra ändring.»

Angående handel med matvaror har man på en del håll varit oviss om, i huru vidsträckt grad man kunde få sälja dem på söndagen. Huru det nu förfares framgår af följande prejudikat från år 1897:

»Poliskommissarien J. Palm yrkade hos öfverståthållarembetet för polisärenden ansvar å hustru A. W. Carlsson, för det hon söndagen den 7 april 1895 omkring klockan 10 f. m. haft sin försäljningslokal i huset n:o 52 Flemminggatan å Kungsholmen i Stockholm öppen för handel.

Hustru Carlsson bestred ansvarsyrkandet. Hon idkade i boden diversehandel jemte handel med mjölk och bröd och hade äfven vid angifna tillfälle hållit densamma öppen för handel, men hade opåtaladt liksom öfriga diversehandlande å Kungsholmen under flera år fått idka handel å sabbatstid.

Det antecknades, att uti ifrågavarande handelslokal höllos till salu bland annat vin, nötter, gryn, bönor, soja, kaffe, socker, aseptin, kakao, tändstickor och borstar.

Öfverståthållarembetet yttrade i utslag den 10 april 1895: att som hustru Carlsson, hvilken jemte handel med bröd och mjölk idkade diversehandel i huset n:o 52 vid Flemminggatan i Stockholm, erkänt, att hon söndagen den 7 april 1895 omkring klockan 10 f. m. hållit sin handelslokal öppen för handel;

alltså pröfvade öfverståthållarembetet, utan afseende å hvad hustru Carlsson i målet invändt, jemlikt 7 kap. 3 § strafflagen rättvist döma hustru Carlsson, för det hon å sabbatstid till salu hållit öppen kramlåda eller dylik bod, att böta 5 kronor.

Hustru Carlsson och hennes man besvarade sig och anförde: I

boden höllos visserligen till salu de i öfverståthållareembetets protokoll antecknade varor, men hufvudsakligen handlades der med mjölk, grädde, bröd, smör, ost, fläsk, korf, mjöl, gryn samt kaffe, socker och andra viktualie- och specerivaror. Boden vore för den skull att anse såsom en förening af mjölkmagasin, brödbod samt viktualie- och specerihandel. Det kunde ej rimligtvis begäras, att hustru Carlsson skulle under sön- och helgdagar ur boden aflägsna alla icke ätbara varor. Hvad i boden hölles till salu vore för öfrigt icke af beskaffenhet, att boden vore hänförlig till kramlåda, hvarmed torde menas sådan bod, der uteslutande eller åtminstone hufvudsakligen hölles till salu hvad allmänneligen benämndes kramvaror. Det vore orimligt, att frukt- och blomsterbodas, konditorier, kaféer o. s. v. skulle få hållas öppna på sabbatstid, men icke försäljningsställen för enklare matvaror. Makarne Carlsson yrkade, att hustrun måtte frikännas från ansvar.

Åklagaren ansåg deremot, att hustru Carlssons bod borde betraktas såsom kramlåda, helst mjölkförsäljningen försigginge i ett särskildt, intill boden beläget rum. Den omständigheten, att hustru Carlsson förenat sin diverse- och specerihandel med mjölkmagasin, borde ej fritaga henne från ansvar för den händelse, att hon, såsom hon medgifvit, å sabbatstid sålde speceri- och viktualievaror.

Svea hofrätt yttrade enligt utslag den 31 december 1895: att, som annat förhållande icke blifvit i målet ådagalagdt, än hvad hustru Carlsson uppgifvit, eller att i den bod, der ifrågavarande försäljning egt rum, hufvudsakligen matvaror hållits till salu,

och försäljningsstället vid sådant förhållande icke kunde hänföras till kramlåda eller annan dylik bod, der handel å sabbatstid vore i lag förbjuden,

funne hofrätten skäligt att med ändring af öfverståthållareembetets utslag befria hustru Carlsson från de henne i målet ådömda böter.

Åklagaren anförde besvär. Enär hustru Carlsson i hofrätten medgifvit, att hennes bod vore att anse såsom en förening af mjölkmagasin och brödbod samt viktualie- och specerihandel, förmenade åklagaren, att boden skulle betraktas såsom kramlåda lika väl som bröd- och mjölkmagasin; och yrkade åklagaren fastställelse af öfverståthållareembetets utslag.

Makarne Carlsson bestredo åklagarens besvär.

Målet föredrogs den 30 juni 1897 i högsta domstolen, hvars flesta ledamöter, (justitieråden Glimstedt, Åbergsson, Herslow, Lilienberg och Huss) ej funno skäl att i hofrättens utslag göra ändring.

Justitieråden Hammarskjöld och Carlsson pröfvade lagligt att, med ändring af hofrättens utslag, fastställa öfverståthållareembetets beslut.»

Såsom detta högsta domstolens utslag visar, kan man idka fullkomlig speceri- och viktualiehandel under söndagarna, blott man med denna handel förenar äfven försäljning af mjölk. Att ett dylikt förfaringssätt ej är bra, derom må man i ganska vidsträckta kretsar vara ense. Bland handlande är det särskildt två kategorier, som närmare beröras af denna fråga: specerihandlarne och s. k. diversehandlare, som hafva mjölkförsäljning. Specerihandlarne äro förbjudna att hålla sina bodar öppna på sabbatstid, men diversehandlarne åter hafva tillåtelse att hålla sina bodar öppna på nämnda tid, och dock tillhandahålla båda i många fall samma varor.

Att specerihandlarne ej äro nöjda med detta förhållande, kan man förstå. Frågan om söndagshandeln har därför bland dem varit ett brännande spörsmål under de senaste åren. Och huru de betrakta denna sak, kan man finna af ett uttalande, som Stockholms specerihandlareförenings styrelse ingaf till föreningens årsmöte år 1900, och ur hvilket här anföres följande:

»I vår gällande strafflag kap. 7 § 3 finnes straff bestämdt för den, som å sabbatstid öppnar »kramlåda eller annan dylik bod», hvarförutom i lagrummet förklaras, att med sabbatstid förstås tiden mellan kl 6 på morgonen till 9 på aftonen å sön- och högtidsdag. Hvilka försäljningsställen innefattas under begreppet »kramlåda eller annan dylik bod», derom gifver lagen ingen antydning, och faktiskt ha vid lagtillämpningen väsentligt olika meningar gjort sig gällande.» — — — — —

»Söndagshandeln är öfver hufvud taget förkastlig, och ingen köpman borde sysselsätta sig dermed. Den är för det första icke behöflig, hvarken för den köpande allmänheten eller för köpmannen. Om vi dervid fästa oss hufvudsakligen vid den arbetande klassen, så ha de fleste arbetsgifvarne numera infört den praxis, att aflöningarne utbetalas på fredagarne antingen hvarje vecka eller hvar fjortonde dag. Arbetaren kan således icke med skäl påstå, att han erhåller sin aflöning å sådan tid, att han icke förr än å helgdag kan göra de för hans hushåll nödvändiga inköpen. Af samma skäl är köpmannen tydligen oförhindrad att ha sin salubod stängd å sabbatstid, ty han bereder derigenom icke arbetarne — den köpande allmänheten i öfrigt är alls icke bunden af någon viss veckodag för sina uppköp — något som helst omak.

Det är för det andra skadligt, att handelslokaler äro för allmänheten tillgängliga å helgdag. Kändt är, att de fleste arbetare sluta sitt arbete tidigare å dagen före helgdag, och dermed följer gerna ett

begär att på något »festligt» sätt fira sin fritid. På helgdagen ligger han vanligen ganska länge på morgonen och känner en åtrå efter något stimulerande. Hustrun, eller kanske barnen, blifva sända till boden, som man vet vara öppen, för köp af öl, porter eller vin. Men äfven om något särskildt begär efter dessa varor icke finnes, så kan det ändå hända, att hustrun, som, med kännedom om butikernas tillgänglighet för inköp äfven på helgdagar, uppskjutit att handla hvad hon för hushållet behöfver, af mannen får tillsägelse att hemtaga en del saker, som han icke skulle ha ansett sig behöfva eller ens velat ha på en söckendag.

Från köpmännens synpunkt kan det nog vara fördelaktigt att få sälja äfven på helgdagarna;

men då väl endast en del sysselsätter sig dermed, synas de öfrige, som ur det allmännas bästa afhålla sig från söndagshandeln, vara utsatta för en konkurrens, som icke leder till godt samförstånd mellan utöfvarne af samma näring. Och inom köpmanskåren är endrägt synnerligen af nöden.

Det är tydligt, att det icke kan vara vår mening att förhindra dem, som saluhålla allenast sådana matvaror som bröd, mjölk och grädde, att afyttra dessa äfven på söndag.» — — — — —

»Med stöd af hvad vi sålunda påpekat, våga vi anhålla, att från Sveriges allmänna handelsförenings sida måtte antingen hos Kongl. Maj:t eller ock på annat sätt göras försök att få frågan under Riksdagens behandling samt framställning om sådana bestämmelser, att å helgdag inga andra försäljningslokaler måtte hållas öppna än sådana, der allenast bröd, mjölk och grädde finnas till salu.

Stockholm den 30 april 1900.»

Äfven inom Sveriges allmänna handelsförening har man diskuterat frågan om söndagshandelns hämmande.

Senast var den förelagd föreningens årsmöte, som hölls i Gefle 1901. Allmänt uttalade man sig därför, att bättre lagbestämmelser, än som nu gälla, måste åstadkommas, och att frågan borde med första föreläggas Riksdagen. Naturligtvis rådde olika meningar om huru bestämmelsen borde formuleras, men de flesta för att ej säga alla tycktes vara af den meningen, att något bör och måste i detta fall göras på lagstiftningens väg; och från flera håll har framställning gjorts till mig både i fjol och i år att i Riksdagen väcka motion i ärendet. Utom de synpunkter, som redan framhållits, må betonas, att genom den nuvarande tillåtna söndagshandeln är det ett mycket stort antal människor,

som icke få någon hvilodag. Naturligtvis kunna ej alla dessa få fritt hela söndagen, ty en del varor måste ju äfven då tillhandahållas allmänheten, men en betydande inskränkning bör dock kunna ske.

Vid föregående riksdagar ha väckts motioner angående beredande af utsträckt sabbatshvila åt, bland andra, tjänstemän och betjente vid postverket, statens jernvägar samt statens telegraf- och telefonväsen. Med anledning häraf beslöt Riksdagen en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari det bland annat heter:

»Riksdagen gillar för sin del den uppfattning, att hvarje samhällsmedlem såväl i fysiskt som andligt afseende har vissa berättigade kraf på ledighet under större delen utaf sabbatsdagen samt att det tillkommer ett kristet samhälle att föregå de enskilde och arbetsgifvarne med ett efterföljansvärdt föredöme, bereda sina tjenare, jemte lekamlig hvila, möjlighet att deltaga i den allmänna gudstjensten. Enligt Riksdagens mening torde ock tillämpningen af dessa grundsatser både kunna och böra utsträckas utöfver hvad hittills hos oss egt rum i afseende å ifrågavarande funktionärer.»

Dessa vackra ord gifva mig ökad anledning tro, att Riksdagen skall befinnas vara villig göra hvad på den ankommer för att äfven de tusentals menniskor, som nu måste arbeta i handelsbodas snart sagdt hela söndagen, må kunna komma i åtnjutande af behöflig sabbatshvila.

Att finna det bästa sättet för att sålunda komma handelskåren till hjälp är visserligen icke en lätt uppgift. Jag har emellertid ansett, att om endast bröd, mjölk och grädde såldes å sabbatstid, skulle man enklast kunna förekomma en obehöflig söndagshandel. Öfriga varor, som säljas i handelsboden, bör allmänheten kunna förskaffa sig på vardagarne. Ett sådant förhållande skulle kanske till en början förefalla något säreget; men sedan man vant sig dervid, kommer det säkerligen att gå mycket bra.

På grund af hvad jag sålunda anfört, vågar jag föreslå,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande förklaring af 7 kap. 3 § strafflagen:

Härigenom förklaras, att med det i 7 kap. 3 § strafflagen stadgade förbudet mot öppnande till salu å sabbatstid af kramlåda eller annan dylik bod afses förbud att sälja andra varor än bröd, mjölk och grädde.

Stockholm den 27 januari 1902.

J. Byström.